

בְּאַמָּה אֶרְבּוֹ וְאַמָּה רְחֵבּוֹ רְבֹעַ יִהְיֶה וְאַמְתִּים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו: י וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב

אונקלוס

יונתן בן עוזיאל

תַּעֲבִיד יְתִיה: ב אֶמְתָּא אוּרְכִיָּה יְתִיה: ב אֶמְתָּא אוּרְכִיָּה וְאַמְתָּא
פּוֹתִיָּה מְרַבֵּעַ (מְרֻבֵּעַ) יְהִי פּוֹתִיָּה מְרַבֵּעַ יְהִי וְתַרְמִין
אֶמִין רּוֹפִיָּה מְנִיָּה קִרְנֹהִי: רּוֹמִיָּה מְנִיָּה יְהִין קִרְנֵי וְעִפִּין:
ג וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהָב דְּכִי יֵת אֶגְרִיָּה ג וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהָב דְּכִי יֵת אֶגְרִיָּה

תורה שבעל פה

[ו] **מזבח**, אמר רבי אלעזר מזבח מזיח (קס"ד מזיח עונות) ומזין (בזכות הקרבנות העולם נזון, שהקרבנות באין מן המזין וגורמין לו ברכה) מחבב (את ישראל אל אביהן). מכפר, היינו מכפר היינו מזיח, מזיח גזרות (רעות מעל ישראל) ומכפר עונות (כתובות י:).
[ח] **קטרת**, מהו קטרת, ק' קדושה, ט' טהרה, ר' רחמים, ת' תקנה. (תנחומא תצוה יז)
[ט] **רבוע יהיה**... וצפית אותו זהב וגר, כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה (מפני הטומאה) חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע, דברי

מצופה בזהב, שנאמר וצפית אותו זהב. שלש שמות יש לו למזבח זה, מזבח הקטורת, מזבח הזהב, מזבח הפנימי. (בריתא דמלאכת המשכן פ"א)
[ו] **מקטר קטרת**, ואש המזבח תוקד בו ג) אמר ר' פנחס אש המזבח תוקד בו, תוקד עליו אין כתיב כאן, אלא תוקד בו, המזבח היה מוקד באש (שהמזבח בעצמו היה בוער) כו'. אמר ר' שמעון בן לקיש ועשית מזבח מקטר קטרת, המזבח היה מתקטר כקטורת (י"ג בקטורת וי"ג אין כתיב כאן אלא מקטר קטורת, המזבח היה מקטיר את הקטורת וכו'). (ויקרא רבה ט"ז—ו)

ג) ויקרא ו, ב.

במהרש"א שם מזיח גזרות רעות הוא הקטרת שנקט' עליו כמ"ש ויעמוד בין המתים וגו' ותעצר המגפה וכו'. ע"פ הדרש בכתובות יש לפרש לשון המדרש ויק'ר שדרשו המלה מזבח: מ' מחילה, ו' זכות, ב' ברכה, ח' חיים, היינו מחילה במקום מכפר שהם חטאות ואשמות, זכות במקום מחבב השלמים המביאים זכות ושלוש להם, ברכה במקום מזין שהן הקרבת תמידין ועולות, חיים מזיח שהיא הקטורת כמ"ש ויעמוד בין המתים ובין החיים ע"כ. בזהר חדש שה"ש דף סה, ועשית מזבח מקטר קטרת וגו' האי קראה אית לאסתכלא ביה, בגין דתריין מזבחין הוו, מדבחא דעליון ומדבחא דקטרת בוסמין, דא לבר ודא לגו, האי מדבחא דקטרת דאיהו פנימאה, אמאי אקרי מזבח, והא לא דבחין ביה דבחין ומזבח על דא איקרא, אלא בגין דבטיל וכפית לכמה סטריין בישיין ובגין דההוא סטרא בישא כפית ולא יכיל לשלטהא ולא למהוי קטגורא, ועל דא אקרי מזבח כד ההוא סטרא בישא הוה חמי עמודא דעשנא דקטרת דסליק אתכפייא וערק ולא יכול לקרא כלל למשכנא כו' ע"כ. ראה לעיל אות ב, ולקמן אות ית. והר"י גנאה כ': ועשית מזבח מקטר קטרת, אע"פ שלא היו מקריבין עליו זבח, בכל זאת נקרא מזבח, לפי שהיה כתבנית המזבח, וכמו שנאמר ג"כ מזבח גדול למראה (יהושע כב, י) אע"פ שלא זבחו עליו, וכ"כ הר"א בהרמב"ם: מזבח, קרא אותו מזבח מפני שתבניתו תבנית המזבח ואם לאו יקשה (שהר"ר) הוא מוכן לקטרת כמו המחנה והבזך ע"כ. ובהכונה"ק מפרש על שהיה מכפירין עליו במתן דמים מן הפר והשעיר של יוה"כ נקרא מזבח ע"כ וז"ל. ובמאור האפלה כאן: ועשית מזבח מקטר קטרת, לא היו מקטירין עליו אלא מניחין עליו את המחנה, ובהערות: איני יודע מנין לו זה ועי' פ"ה דתמיד מ"ה ורמב"ם פ"ג התומ"ה ג', וזה נגד ההלכה עי' חגיגה כו, ואולי כחזונו כמ"ש לעיל אות א, מהלכות קטנות שאם המזבח נעקר ממקומו מקטירין במחתה על מקום המזבח, וזהו כחזונו לא היו מקטירין עליו כגון שנעקר, או מניחין עליו את המחנה עם הקטרת כמו בקדשי הקדשים ביזם הכפורים. ובתוס' ישנים יומא מז, ד"ה הכא מחתה כו', ובתוס' יומא גג, ד"ה אע"פ. [ח] ובכת"י ילקוט אלביחאני: קטרת ק' קדושה לישראל, ט' טהרה לישראל, ר' ראה אלקים את מעשיהם, ת' תמימים לפני ה', טן ראה לעיל פכ"ז אות כד ובבלי תגינה כו. טעם אחר בדברי ר"א

כמ"ש בעירובין (דף ד) ובמנחות (דף צ"ז), וה"ה שכן היו אמתים קומתו, וזה מבואר מ"ש ר' יוסי בזבחים (דף נט:): שהיה גבהו פי שנים כארכו, והגובה היה עם הקרנות כמו במזבח הנחושת, ע"כ. ובפ"י רבינו אפרים כאן: אמה ארכו כו' כל אמה בת ששה ספחים. ובמניח מצוה קג כתב: ולדעת הרמב"ם ה"י קימתו יב ספחים, דסובר דאמות אפילו של כלים היו בת ו' ספחים והאורך והרוחב מודה הרמב"ם שה"י באמה בת ה' ספחים אי"כ היה מרובע ה"ס על ה"ס, ובכ"מ עמד על הר"מ בזה דבמנחות ובעירובין מבואר דהיה אמה בת ה' ספחים והר"ם אינו מביא זה ע"כ. ובשלטי הגבורים פ"ג ומפני שלא נאמר בו (במזבח הזהב) נבוב לוחות אולי לא היה הלול מתחתיתו של גג וכו' אבל היו העצים שלו כלם מקשה וכו' והנה כבר ידענו כי מן העצי שטים האלה היו יוצאים ג"כ הארבע קרנות הצריכים לו כדכתיב ממנו קרנותיו וכמו שתרגם יב"ע מניה יהון קרניה וקפין וכו', ומפני שלא נכתבה בתורה או בנביאים מדת הקרנות האלה בארכן רחבן וגבהן כמשפטם, וגם אני לא שמעתי שרבותינו ז"ל דברו בה דבר כמו שדברו במדת קרני מזבח העולה במסכת מדות וכו' אמרתי כי לא יהיה עון ואשמה על מי שיאמר שהיו ג"כ בארכן ורחבן ורומן לפי ערך קרנות מזבח החיצון ולא יותר וכו' ומפני שהקרנות האלה על פי חשבון צודק כאשר כתבנו עתה היו קטנים מאוד בארכן ורחבן התורה או רבותינו לא הקפידו לכתוב מדתם בפרטיות וכו' ע"כ ראה לעיל פכ"ז אות כב. [ו] במדרש הגדול הגירסא: להקטיר קטרת אין כתיב כאן אלא מקטר קטרת, המזבח היה מקטיר את הקטרת כו'. גירסא זו יש לה סיוע מלשון האונקלוס: לאקטרא עלוהי קטרת וכפירש"י כאן, וכ"ה בפ"י רס"ג ובר"א בהרמב"ם: טעמו יהיה מוכן להקטרת הקטורת. עי' גבלי' פטוק יג, ובבאורי אונקלוס. והדרש הוא שלא כתוב כמו שתרגם האונקלוס. וראה בהערות ר"מ מרגליות שם, ופי' שהמזבח בעצמו נתן ריחו כקטרת הסמים לא מסתבר. ולכל הגירסאות מוכרחים לפרש שהמזבח בעצמו היה בוער וכמפורש בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח: דאמר רשב"ל ועשית מזבח מקטר קטרת (בפת"ח תחת הקו"ף) אין כתיב כאן אלא מקטר קטורת, המזבח היה מקטיר את הקטרת. ובירושלמי שם מביא סיוע מדברי רשב"ל שהמזבח עצמו ה"י מקטיר את הקטרת. ובקד"ה: בלא סיוע אש של מטה אלא באש של מעלה. [ז] ראה לעיל פכ"ז—ג.